

**ФОРМУВАННЯ ПОБУТОВОГО СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ
ДО УКРАЇНОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА**

У статті здійснено аналіз проблем іноземних студентів у процесі адаптації до україномовного середовища; узагальнено досвід педагогічної допомоги та розкрито педагогічні засоби формування побутового словникового запасу іноземних студентів у процесі адаптації до україномовного середовища.

Ключові слова: іноземні студенти, україномовне середовище, процес адаптації, формування побутового словникового запасу.

Актуальність наукового дослідження проблеми адаптації іноземних студентів до україномовного середовища обумовлена інтенсивними інтегративними процесами у системі професійної освіти України. Внаслідок залучення іноземної молоді до набуття вищої освіти у вітчизняних навчальних закладах особливої значущості й ваги набувають питання як комунікативної взаємодії новоприбулих іноземців у вузівському середовищі, так і швидкого їх пристосування до побутових умов життєдіяльності в українському суспільстві.

Вагомий внесок у розгляд питань адаптації іноземних студентів до україномовного середовища зроблено Н.В. Костяк, Н.В. Козак, С.О. Красніковою, В.Д. Матросовим, Г.Б. Паласюк, Д.О. Порох, В.В. Терещенком та іншими вченими. Системне узагальнення педагогічного досвіду україномовної підготовки іноземних студентів дає підстави простежити пріоритетну роль вивчення основ української мови з метою подальшого оволодіння у вузі обраною фаховою спеціальністю. Проте залишаються актуальними питання адаптації іноземців-першокурсників до побутових умов життєдіяльності в україномовному середовищі.

Метою нашого дослідження є обґрунтування педагогічних засобів

формування побутового словникового запасу іноземних студентів у процесі адаптації до україномовного середовища.

У ході дослідження поставлено такі задачі:

- здійснити аналіз проблем новачків-іноземців на етапі входження до україномовного середовища;
- узагальнити існуючий вітчизняний досвід педагогічної допомоги іноземним студентам в адаптації до україномовного середовища;
- розкрити педагогічні засоби формування побутового словникового запасу іноземних студентів у ході навчальних екскурсій з метою адаптації до україномовного середовища.

Аналіз наукових праць Н.В. Козак, Н.В. Костяк, Г.Б. Паласюк з проблем адаптації іноземних студентів до нових життєвих умов дає підстави розглядати її як складний і тривалий поетапний процес. Для першого етапу характерне входження до україномовного середовища в студентській групі та встановлення соціальних відносин у професійному навчанні; другий етап відзначається засвоєнням соціокультурних норм україномовного колективу й виробленням власного стилю поведінки; третій етап пов'язаний із формуванням особистісного ставлення до україномовного середовища, подоланням мовного бар'єру і посиленням почуття впевненості у своїй поведінці та діях [1, с.54].

Проблеми, яких зазнають іноземні студенти на етапі входження до україномовного середовища, знайшли відображення у дослідженнях С.О. Краснікової, Т.М. Макаренко, В.Д. Матросова, Л.В. Мірошнік, В.В. Терещенка. У ході опитування іноземних студентів старших курсів було з'ясовано, що з перших днів перебування в українському вузі їм доводиться разом із мовними проблемами навчання розв'язувати також побутові проблеми проживання у незвичних соціокультурних умовах. Студенти зазнавали значних труднощів із купівлею продуктів харчування, засобів гігієни, одягу, приготуванням їжі тощо [2-3].

Підтвердження вказаного знаходимо у дослідженнях Д.О. Порох, яка підкреслює, що у побутовому плані менш успішно адаптуються представники тих

регіонів, де природно-кліматичні умови значно відрізняються від українських. Наприклад, в Україні першокурсники з країн Африки, Азії, Індії в найкоротший термін змушені розв'язувати життєво важливі проблеми, пов'язані з національними особливостями харчування або придбанням теплового одягу та взуття для осіннього й зимового сезонів [4, с.49].

Безумовно, вагомий вплив на процес адаптації новачків-іноземців до незнайомих умов життєдіяльності здійснює фактор обмеження комунікативної взаємодії з місцевим населенням внаслідок незнання української або російської мов. Як доводить С.О. Краснікова, тільки на завершення третього курсу студенти оволодівають значним словниковим запасом, який дозволяє успішно долати комунікативні труднощі в навчанні, побуті або соціокультурній взаємодії з представниками місцевого населення [2, с.539].

З метою вивчення педагогічних засобів сприяння адаптації іноземних студентів до життя й навчання в Україні, нами здійснено аналіз досвіду їх україномовної підготовки у вітчизняних вишах. Вітчизняні викладачі вважають, що проблему побутової адаптації іноземних студентів можна полегшити, якщо провести підготовку індивіда до міжкультурної взаємодії, застосовуючи такі традиційні форми навчальних програм, як інструктажі, бесіди, екскурсії, відвідування музеїв, тренінги із включенням реальних міжкультурних контактів або семінари з елементами групової дискусії, де обговорюються ситуації, що виникли в особистих контактах представників різних національностей. Пропоновані для обговорення побутові теми відповідають найтипівішим мовним ситуаціям. Наприклад, «Місто, де я навчаюсь», «Магазин, ринок», «Лікарня, поліклініка, аптека, лікування», «Їдальня, кафе, ресторан», «У гостях, зустріч із товаришем», «Зовнішність, характер та поведінка людини», «Календар, погода» тощо. Вказані форми роботи спрямовані на допомогу новачкам-іноземцям налагодити міжособистісні контакти, конструктивно спілкуватися з місцевим населенням, виробити вміння сприймати цінності та норми чужої культури [1: 3-4].

Спираючись на напрацьований вітчизняними вишами досвід україномовної

підготовки іноземних студентів, нами запропоновано навчальні екскурсії, що мають на меті допомогти іноземним студентам розв'язувати побутові проблеми під час навчання в Україні. У ході навчальної екскурсії поетапно реалізується комплекс дій, спрямований на пошук та аналіз інформації, необхідної для розв'язання конкретної побутової задачі.

На першому підготовчому до екскурсії етапі під час заняття в контексті програми української мови іноземці отримують загальну інформацію стосовно різних аспектів організації побуту в місцевих умовах. Наприклад, відповідно до програмного матеріалу ситуативно-тематична інформація може стосуватись гуртожитку, супермаркету, ринку, прогулянки містом, кафе, поліклініки тощо. Як правило, таку інформацію новачки сприймають без усвідомлення її цінності для конкретних життєвих ситуацій перебування в чужій країні. Це найбільш поверхове, когнітивне засвоєння, в результаті якого ще не виявляється суб'єктивне ставлення до корисної їм у майбутньому інформації.

Під час другого пошукового етапу навчальної екскурсії здійснюється самостійний відбір іноземними студентами необхідної інформації у реальних життєвих умовах. Так, у супермаркеті, виконуючи завдання набору продуктів для подальшого приготування обіду, студенти ознайомлюються із написами на етикетках і шукають інформацію про склад, ціну, дату виготовлення, термін та умови зберігання конкретного продуктового виробу.

Для пошукового етапу екскурсії характерною є значно більша самостійність її учасників. Першокурсники-іноземці свідомо визначають важливість самостійно добутої інформації, намагаються дати розгорнуту характеристику виробу, аналізуючи доцільність його придбання та використання у побуті. Зокрема, екскурсія до магазину одягу студентів-африканців припала на зимовий період, внаслідок за захисно-тепловими характеристиками багато речей було визнано недоцільними для придбання. Таким чином, на пошуковому етапі активно формується побутовий словниковий запас іноземних студентів, адже отримана інформація вже сприймається з усвідомленням її цінності для власної життєдіяльності.

Подальша обробка отриманої інформації здійснюється на третьому заключному етапі навчальної екскурсії. Закріплення побутової термінології відбувається у процесі аналітичної діяльності іноземних студентів. Самостійно добута інформація методом аналізу перегрупується за конкретними показниками її важливості та значущості для розв'язання побутової проблеми. Такий аналіз спрямовано на виявлення взаємозв'язків між властивостями побутового об'єкту та їх значущістю для конкретної життєвої ситуації. Іноземним студентам пропонувались завдання, пов'язані із табличним оформленням інформації побутового характеру. Перша частина такої таблиці пред'являє критерії для розподілу інформації, друга вимагає запису властивостей побутового об'єкту за пропонованими критеріями. У попередньому прикладі щодо пошуку зимового одягу в магазині критерії стосувались назви, розміру, кольору, фасону виробу, складу сировини, виробника. По заповненні другої частини таблиці першокурсникам-іноземцям ставилась вимога зробити висновок про зручність та практичність одягу для використання в холодний період. Ієрархічна структура обробки інформації на третьому етапі дозволяє іноземцям з'ясувати взаємозв'язок між кількісними та якісними характеристиками, коли конкретні параметри побутового об'єкту пов'язуються із відповідними життєвими ситуаціями його застосування. Завдання третього етапу іноземні студенти можуть виконувати самостійно вдома або під час практичних занять з української мови.

На підставі проведеного дослідження можна дійти таких **висновків**:

1. Аналіз проблем адаптації новоприбулих іноземних студентів дає підстави зробити висновок про труднощі організації побуту на етапі входження до україномовного середовища, пов'язані з обмеженням комунікативної взаємодії з місцевим населенням унаслідок незнання української мови.

2. Існуючий вітчизняний досвід україномовної підготовки іноземних студентів свідчить про ефективність інструктажів, бесід, екскурсій, відвідування музеїв, тренінгів та семінарів з елементами групової дискусії у процесі педагогічної допомоги в адаптації до незнайомих умов навчання та побуту в

іншомовному середовищі.

3. Запропоновані навчальні екскурсії здійснюються поетапно з метою допомоги в адаптації новачків-іноземців до україномовного середовища. Змістом навчальної екскурсії передбачено самостійний відбір та аналіз іноземними студентами необхідної інформації стосовно різних аспектів організації побуту в реальних життєвих умовах. Така пошуково-аналітична діяльність сприяє активному формуванню побутового словникового запасу іноземних студентів, адже отримана інформація вже сприймається з усвідомленням її цінності для розв'язання важливих життєвих проблем на етапі входження в україномовне середовище.

Проведене наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми, подальшого дослідження вимагають питання обґрунтування й розробки спецкурсів соціально-побутової підготовки іноземних студентів до життя та навчання в україномовному середовищі.

Література:

1. Костяк Н.В. Психолого-педагогічні аспекти адаптації студентів-іноземців до навчання у вищих навчальних закладах України [Текст] / Костяк Н.В., Козак Н.В., Паласюк Г.Б. // Медична освіта. – 2002. – № 3. – С. 53-55.
2. Краснікова С.О. Проблеми соціальної адаптації іноземних студентів, які навчаються у ВНЗ України англійською мовою [Текст] / С.О. Краснікова, Т.М. Макаренко, Л.В. Мірошнік // Впровадження нових технологій за кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВМ(Ф)НЗ III-IV рівнів акредитації: матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції, присвяченої 55-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, Тернопіль, 26-27 квітня 2012 р. – Тернопіль, 2012. – С. 539–540.
3. Матросов В.Д. Медико-соціальні проблеми іноземних студентів Луганського державного медичного університету (за даними соціологічного опитування на 2–4 курсах) [Текст] / Матросов В.Д., Терещенко В.В. // Формування ринкової

економіки: Проблеми економіки праці, соціально-трудо­вих відносин та соціального захисту населення: зб. наук. праць. – Київ, Луганськ: КНЕУ, ДУ НДІ СТВ, 2011. – Спец. вип.: 45 років ДУ НДІ СТВ. – С. 250-258.

4. Порох Д.О. Соціокультурна адаптація як складник адаптації іноземних студентів до навчання у вищому закладі освіти [Текст] / Д.О. Порох // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2010. – №3. – С. 47-54.

Чабан Н.И.

*ФОРМИРОВАНИЕ БЫТОВОГО СЛОВАРНОГО ЗАПАСА
ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ АДАПТАЦИИ
К УКРАИНСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ СРЕДЕ*

В статье осуществлен анализ проблем иностранных студентов в процессе адаптации к украинской языковой среде; обобщен опыт педагогической помощи и раскрыты педагогические средства формирования бытового словарного запаса иностранных студентов в процессе адаптации к украинской языковой среде.

Ключевые слова: иностранные студенты, украинская языковая среда, процесс адаптации, формирование бытового словарного запаса.

Chaban N.I.

*FORMATION OF HOUSEHOLD VOCABULARY
OF FOREIGN STUDENTS IN THE PROCESS OF ADAPTATION
TO THE UKRAINIAN SOCIETY*

The article analyzes the problems of foreign students in the process of adaptation to the Ukrainian society; summarizes the experience of educational assistance and characterized pedagogical tools of formation of household vocabulary of foreign students in the process of adaptation to the Ukrainian society.

Key words: foreign students, the Ukrainian society, the process of adaptation, formation of household vocabulary.